

I qui té, li donaran
encara més; al qui no té,
li prendran tot

José Eizaguirre

La totalitat d'aquest llibre, tant el contingut com el disseny estan sotmesos sota llicència <<Reconeixement-No comercial-Obres derivades>> que podeu consultar a la xarxa a <<http://cat.creativecommons.org/llicencia/>>

Edita CRISTIANISME I JUSTÍCIA
Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona
Tel: 93 317 23 38 - Fax: 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

Dipòsit Legal: B-16.471-2012
ISSN: 2014-6485
Redacció: Setembre de 2011
Edició: Juliol de 2012

Traducció al català: Jordi Font Barris
Disseny coberta: Jordi Pascual Morant
Disseny i maquetació interior: Pilar Rubio Tugas

**AL QUI TÉ, LI DONARAN ENCARA MÉS;
AL QUI NO TÉ, LI PRENDRAN TOT**

**Una relectura de la Paràbola de les mines
(Lc 19,11-28)**

SUMARI

1. LA PARÀBOLA DE LES MINES EN L'EVANGELI DE LLUC	3
1.1. Desconcert i incomoditat d'aquesta paràbola	3
1.2. Història i sentit de les paràboles en els Evangelis	5
1.3. La Paràbola dels talents i de les mines en Mateu i Lluc	6
1.4. Una interpretació de la Paràbola de les mines	7
2. LA PARÀBOLA DE LES MINES AVUI	10
2.1. Una mirada al nostre món a la llum de la paràbola	10
2.2. Alguns àmbits de comportament	12
2.3. Conclusió	18
3. QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ	20

A Megan McKenna, que em va posar sobre la pista.

A Lorenzo Amigo, pels seus encertats comentaris.

(Totes les citacions bíbliques són de la versió
de la Bíblia Catalana Interconfessional)

José Eizaguirre

(Madrid, 1964) Va estudiar Arquitectura a Madrid i Administració d'Empreses a Mondragón. Ha treballat a les editorials SM i PPC i com administrador provincial de la Companyia de Maria (marianistes). És autor d'articles, conferències i cursos sobre ecologia, consum i estils de vida alternatius. Ha publicat *Una vida sobria, honrada y religiosa* (Narcea 2010). És el promotor de la campanya de solidaritat «Quaresma, quaranta dies amb els quaranta últims». Col·laborador habitual del bloc de Cristianisme i Justícia.

1. LA PARÀBOLA DE LES MINES EN L'EVANGELI DE LLUC (LC 19,11-28)

Hi ha una paràbola en l'Evangeli de Lluc que produeix un desconcert i una incomoditat no sempre manifestos. Una paràbola que tracta de diners, bancs, interessos i guanys. Un text que parla d'un home noble que, abans de marxar per a un llarg viatge, crida alguns dels seus servents i reparteix entre ells una certa quantitat de diners, demanant-los que els facin fructificar. I quan torna, els crida per saber què ha produït cadascú. Uns han multiplicat la quantitat rebuda i reben la seva part de recompensa en proporció al seu resultat. Però hi ha un «servent dolent» que ha desobeït el seu senyor, un servent rebel que s'oposa a aquest ordre de coses...

1.1. Desconcert i incomoditat d'aquesta paràbola

Segur que ens sona, aquesta paràbola. El text ens recorda la dels talents que narra l'Evangeli de Mateu (Mt 25,14-30): «El Regne del cel és com un home que havia de fer un llarg viatge, va cridar els seus servents i els va confiar els seus béns...». De tota manera, quan llegim o escoltem aquesta mateixa paràbola explicada per Lluc (Lc 19,11-28) ens quedem amb aquell desconcert i incomoditat que no ens acaba d'encaixar. D'on procedeixen? Precisament de la forma com Lluc descriu l'«home noble» de la paràbola. En ambdós Evangelis el sentit és el mateix: ens hem d'esforçar per fer fructificar els dons rebuts. Però així com Mateu ho planteja mitjançant un senyor que confia els seus béns als seus servents i que es preocupa que aquests, cadascú segons la seva capacitat, despleguin els seus talents, Lluc ho fa mitjançant l'exemple d'un personatge avariciós, dèspota, injust i cruel.

Exageració? Llegim detingudament el text, intentant fer-ho sense el prejudici de qui «ja sap el significat» de la paràbola. Com si fos el primer cop que el llegim.

Una nota prèvia per a contextualitzar la paràbola: el text immediatament anterior és l'episodi de Zaqueu (Lc 19,1-10), un home que era «cap de publicans i ric», i que després de ser cridat i d'acollir Jesús a casa seva, reconeix públicament la seva conversió: «Senyor, dono als pobres la meitat dels meus béns, i als qui he exigit més diners del compte, els en restitueixo quatre vegades més». Jesús rep la seva confessió sense cap retret (v. 10), perquè «el Fill de l'home ha vingut a buscar i salvar allò que s'havia perdut». A continuació, l'evangelista Lluc prossegueix:

¹¹Mentre escoltaven tot això, Jesús continuà amb una paràbola, perquè eren a prop de Jerusalem i ells es pensaven que el Regne de Déu es manifestaria immediatament.

¹²Per això digué: «Un home de família noble havia d'anar-se'n en un país llunyà per rebre-hi la dignitat reial i després tornar. ¹³Llavors va cridar deu dels seus servents, confià a cada un una quantitat igual de diners i els va dir: «Negocieu-hi mentre sóc fora». ¹⁴Però els seus ciutadans li tenien odi i van enviar una ambaixada darrere seu a dir: «No volem que aquest regni damunt nostre». ¹⁵Quan ell tornà, investit de la dignitat reial, va fer cridar els servents a qui havia confiat els diners, per saber què havien guanyat. ¹⁶Es presentà el primer i digué: «Senyor, els teus diners n'han produït deu vegades més.» ¹⁷Ell li respongué: «Molt bé, ets un bon servent! Has estat fidel en poca cosa: rep ara el govern de deu ciutats.» ¹⁸Vingué després el segon i digué: «Els teus diners, Senyor, n'han produït cinc vegades més.» ¹⁹Va dir també a aquest: «Tu, igualment, governa cinc ciutats.» ²⁰Però se'n presentà un altre que

digué: «Senyor, aquí tens els teus diners; els he guardat embolicats en un mocador.»²¹ Tenia por de tu, perquè ets un home exigent: reclames allò que no has invertit i segues allò que no has sembrat.»²² Ell li respon: «Amb les teves mateixes paraules et condemno, servent dolent! Sabies que sóc un home exigent, que reclamo allò que no he invertit i sego allò que no he sembrat.»²³ Doncs per què no posaves els meus diners al banc i ara que he tornat els hauria recobrat amb els interessos?»²⁴ Aleshores digué als qui eren presents: «Preneu-li els diners i doneu-los al qui en té deu vegades més.»²⁵ Ells li contestaren: «Senyor, si ja en té deu vegades més!»²⁶ Ell replicà: «Us ho asseguro: a tot aquell qui té, li donaran encara més; però al qui no té, li prendran fins allò que li queda.»²⁷ I a aquests enemics meus, que no em van voler per rei, porteu-los aquí i degol·leu-los davant meu.»

²⁸ Un cop Jesús hagué dit tot això, continuà fent camí davant d'ells pujant cap a Jerusalem.

Tornem detingudament sobre què ens diu el text. Aquí es parla d'un personatge:

- Ambiciós: (v. 12) un «home noble» que és capaç de fer un llarg viatge per convertir-se en rei.
- Rebutjat i odiat pels seus ciutadans (i s'entén que per *tots* els seus ciutadans), que l'odien i no volen que regni damunt seu (v. 14), fins al punt d'enviar una ambaixada per expressar el seu rebuig.
- Arbitrari: crida *deu servents seus* per donar-los els diners. Per què no crida tothom? Per què aquesta arbitrarietat?
- Avariciós: la seva preocupació no són els seus servents, sinó fer créixer els seus diners:
 - L'ordre és clara: (v. 13) «Negocieu-hi mentre sóc fora».
 - Quan torna, fa cridar els seus servents (v. 15) «per saber què havia guanyat cada un».
 - Respon al «servent dolent»: (v. 24) «Per què no posaves els meus diners al banc i ara que he tornat els hauria recobrat amb els interessos».
- Dèspota en la seva forma d'exercir l'autoritat. Premia els seus servents concedint-los part del seu poder: (v. 18) «rep ara el govern de deu ciutats»; «tu, igualment, governa cinc ciutats».
- Materialista, en el sentit «productivista» que no premia en funció de l'esforç o d'altres circumstàncies, sinó exclusivament del resultat productiu (v. 19): aquell qui rendeix més i produeix més guanys rep més recompensa; aquell qui produeix menys rep menys (i quins guanys, del 1.000% i del 500%! I un es pregunta: es pot aconseguir un benefici del mil per cent d'una manera honrada? Ni la venda d'armes o de droga, els dos negocis més lucratius del nostre temps, no produeix tant de marge).
- Sever i exigent –i conscient d'això– (v. 22): que cull allò que no sembra i pren allò que no és seu. Una cosa que coneixien molt bé els camperols de Galilea, aclaparats per delmes i impostos que anaven a parar als poderosos...
- Injust: un home poderós que, a més, contribueix a fer que els rics siguin cada vegada més rics i els pobres cada vegada més pobres (v. 26): «Us ho asseguro: a tot aquell qui té, li donaran encara més; però al qui no té, li prendran fins allò que li queda». Per què va donar la mina del tercer servent a qui ja en tenia deu (cosa que crida tant l'atenció dels presents que fins i tot li ho fan saber: «Senyor, si ja en té deu vegades més!»)? Per què no la va donar a aquell que en tenia cinc o a un altre?

- Cruel: un rei que executa els seus opositors sense judici ni miraments: (v. 27) «I a aquests enemics meus, que no em van voler per rei, porteu-los aquí i degol·leu-los davant meu». (Unes altres versions tradueixen: «porteu-los aquí i mateu-los davant meu»).

Ens trobem, per tant, davant un personatge ambiciós, arbitrari, avariciós, dèspota, materialista, sever, injust i cruel. Amb aquest perfil, no és d'estranyar que fos odiat pels seus conciutadans.

Per descomptat, un personatge així queda lluny de ser un model evangèlic (i queda lluny de ser el «senyor dels talents» de la paràbola de Mateu). D'aquí la nostra incomoditat quan llegim o escoltem aquesta paràbola pensant que Déu és com aquell personatge sinistre. Com ho podem interpretar?

1.2. Història i sentit de les paràboles en els Evangelis

Convé recordar què és una paràbola evangèlica. Per a entendre les paràboles, cal conèixer la seva història en la tradició cristiana.¹

Les paràboles són comparacions, l'ensenyament de les quals sol concentrar-se en una espècie de punta o agudesca que acostuma a estar al final de la narració. Calen, doncs, dos nivells: un el de la realitat visible; l'altre, que és suggerit. En principi no és el nivell visible el que interessa, sinó l'altre nivell suggerit. Interessa fer comprendre la vida cristiana, no el funcionament de l'agricultura o de l'economia i el comerç. El nivell visible descrit en les paràboles és divers a cada una d'elles: unes vegades és la sembra, una altra la pesca, una altra la construcció. En canvi, el pla invisible al qual s'apunta és sempre el mateix: el Regne. El que interessa en la paràbola és sempre el que podem aprendre sobre el Regne, no com funcionen l'agricultura o els negocis.

Cada paràbola apunta a un únic ensenyament. És un error preguntar-nos què significa cada detall del text o voler buscar un ensenyament en cada un d'ells. Les paràboles són clares, no necessiten explicacions.

Això diríem que és d'una manera ideal quant a les paràboles explicades per Jesús. Per això cal conèixer bé l'època i les preocupacions de Jesús. Ell encara no està al càrrec d'una comunitat cristiana, sinó que es confronta amb els altres grups jueus.

Immediatament després, la comunitat primitiva va prendre les paràboles de Jesús i les va adaptar a la nova situació. Per això cal conèixer el context en el qual vivia la primera comunitat, que ja és de cristians, encara que es diferenciï poc dels altres grups jueus, excepte per la importància que té per a ella la figura de Jesús.

Finalment els evangelistes van reprendre les paràboles de Jesús, adaptades per l'Església, i cada un d'ells en va donar la seva interpretació. Cal conèixer quines són les preocupacions de cada un dels evangelistes. Sens cap mena de dubte, Lluç és qui està més interessat per l'ús que es fa dels diners. Probablement, la seva comunitat és la primera que té persones riques. Tot i que a l'inici eren les mateixes paràboles, cada evangelista té unes preocupacions diferents.

Tenim un exemple en la paràbola del banquet i dels convidats que s'excusen, present tant en Mateu:

Amb el Regne del cel passa com amb un rei que celebrava el casament del seu fill. Va enviar els seus servents a cridar els convidats a les noces, però ells no hi volien anar... (Mt 22,1-14)

Com en Lluç:

Un home feia un gran banquet i va convidar-hi molta gent; a l'hora de l'àpat va enviar el seu servent a dir als convidats: «Veni, que ja tot és a punt». Però tots, sense excepció, començaren d'excusar-se... (Lc 14,15-24)

1. Agraeixo a Lorenzo Amigo els seus comentaris a aquest text i especialment els paràgrafs que segueixen.

Mateu situa aquesta paràbola a continuació de la dels vinyaters homicides (Mt 21,33-45) i en continuïtat amb el seu missatge:

⁴³«Per això us dic que el Regne de Déu us serà pres i serà donat a un poble que el faci fructificar». ⁴⁵Quan els grans sacerdots i els fariseus sentiren les seves paràboles, van comprendre que es referia a ells.

El contingut de la seva paràbola transmet un missatge religiós: els jueus són els primers convidats al Regne de Déu, però el rebutgen. Aleshores conviden tots aquells que es troben a les cruïlles de camins, “bons i dolents”.

Lluc, per la seva banda, utilitza la mateixa paràbola amb un significat social: els rics (aquells que es poden permetre comprar camps i parelles de bous) rebutgen la invitació del banquet. Aleshores el senyor ordena sortir a les places i als carrers de la ciutat i fer entrar «els pobres, invàlids, coixos i cecs». El versicle immediatament precedent a aquesta paràbola (v. 13) ha estat una invitació sorprenentment idèntica:

Quan facis un banquet, convida-hi pobres, invàlids, coixos i cecs. ¹⁴Feliç de tu, llavors, ja que ells no tenen res per a recompensar-te, i Déu t'ho recompensarà quan ressuscitin els justos.

Si en Mateu la insistència està en una distinció de tipus religiós (jueu - no jueu), en Lluc té un caràcter social (rics-pobres). Ambdós utilitzen la mateixa comparativa i fins i tot frases gairebé idèntiques, ja que tots dos beuen de la mateixa font (la coneguda com a «font Q»), però presenten la paràbola amb accents diferents segons la situació de la comunitat a la qual es dirigeixen.

6

1.3. La Paràbola dels talents i de les mines en Mateu i Lluc

De la mateixa manera, cal distingir la Paràbola de les mines de Lluc de la dels talents que narra l'Evangeli de Mateu (Mt 25,14-30). En totes dues, el sentit és el mateix: hem de fer fructificar els dons rebuts; tenim la responsabilitat de fer-ho i serem jutjats amb exigència d'acord amb aquesta responsabilitat.

De totes maneres, hi ha alguns accents diferents en els dos Evangelis:

- Mateu situa la seva paràbola en el capítol 25 del seu Evangeli, cap al final del discurs escatològic, després de les Paràboles del servent i les deu verges i el text del Judici Final. El context insisteix en la necessitat d'estar alerta i preparats per a l'arribada del Senyor, donant fruits de bones obres. L'amo «va confiar els seus béns» (v. 14) als seus servents en un encàrrec confiat i generós. Lluc situa la seva paràbola just abans de l'entrada de Jesús a Jerusalem, després del tercer anunci de la Passió i després dels relats de la curació del cec de Jericó i de la conversió de Zaqueu. El context és de pujada a Jerusalem, on culminarà la missió de Jesús.
- L'hisendat de Mateu reparteix els talents a tots els seus servents, «a cada un segons la seva capacitat». El seu interès és que cada un doni els fruits que pot donar. Per contra, l'home noble de Lluc crida *deu servents seus* (altres versions tradueixen «deu dels seus servents»), no tots. Aquí hi ha una arbitriietat inquietant (de la mateixa manera, d'aquests deu servents només sabem què va passar amb tres d'ells; i els altres set?), i el seu interès no està en el desenvolupament de les capacitats dels seus servents sinó a fer créixer els seus diners.
- En Mateu el senyor de la hisenda premia els seus servents donant-se a si mateix: «entra al goig del teu Senyor». El rei de Lluc premia els seus concedint-los part del seu poder: «rep ara el govern de deu ciutats». A més, en el text de Mateu els servents reben el mateix regal,

mentre que en el de Lluc tothom rep en proporció al rendiment que ha tret dels diners rebuts.

És evident que cada evangelista està explicant la mateixa paràbola de forma diferent, recollint les diverses sensibilitats i circumstàncies de la seva comunitat. Ara ens interessa centrar-nos en l'específic del text de Lluc. Una clau per a entendre-ho és que Lluc presenta de vegades en el seu Evangeli personatges injustos que li serveixen per a parlar del Pare, del Regne o de com ens hem de comportar els deixebles de Jesús. Per exemple, quan ens convida a fixar-nos:

- En l'administrador injust (Lc 16,8): «I el Senyor va lloar l'administrador del diner, que és enganyós, perquè havia actuat amb astúcia: Els homes d'aquest món, en els tractes entre ells, són més astuts que els fills de la llum». Però aquesta comparació de cap manera no suggereix que els fills de la llum hagin de ser injustos!
- En el jutge injust (Lc 18,6): «I el Senyor va afegir: Fixeu-vos què diu aquest jutge, que és injust! I Déu no farà justícia als seus elegits que clamen a ell de nit i de dia? Creieu que els tindrà esperant? Us asseguro que els farà justícia molt aviat». I d'aquesta comparació no podem concloure que Déu sigui com aquest jutge injust!

De la mateixa manera, podríem dir que la forma que té Lluc de transmetre l'ensenyament d'aquesta paràbola (el significat de la qual és, efectivament, el mateix que en Mateu) seria alguna cosa així com: «fixeu-vos en el rei injust i en els seus servents obedients: de la mateixa manera que ells s'esforcen a fer créixer les seves riqueses, també vosaltres heu de fer créixer els dons que Déu us ha donat». El que es lloa aquí és la laboriositat de "negociar activament" els dons rebuts. Però no podem concloure que Déu sigui com aquell rei injust ni que els deixebles de Jesús s'hagin de comportar com a servents obedients d'aquest rei injust.

1.4. Una interpretació de la Paràbola de les mines

El missatge és clar. La pretensió de la paràbola és parlar del Regne de Déu i no de com funcionen els regnes d'aquest món. Però aquesta manera d'explicar-la que presenta Lluc també ens pot il·luminar per a comprendre altres aspectes del Regne de Déu. De fet, aquest n'és el context: Jesús i els seus deixebles estan pujant a Jerusalem: (v. 11) «perquè eren a prop de Jerusalem i ells es pensaven que el Regne de Déu es manifestaria immediatament». El text a continuació d'aquesta paràbola és ja l'entrada de Jesús a Jerusalem.

Jesús ha intentat repetidament explicar als seus deixebles què passarà a Jerusalem: que ell s'hi enfrontaria a les autoritats del poble i que seria rebutjat i castigat. És possible que Jesús expliqui aquesta paràbola per intentar fer-los veure que el Regne que ells estan esperant no té res a veure amb el que es trobaran a Jerusalem. Tot just una pàgina abans, Jesús havia advertit en va una vegada més els dotze:

«Ara pugem a Jerusalem, i es complirà tot allò que els profetes van escriure del Fill de l'home; serà posat en mans dels pagans, l'escarniran, l'insultaran, li escopiran, l'assotaran i el mataran; però el tercer dia resuscitarà». Ells no van comprendre res d'això: aquell llenguatge els resultava obscur i no entenien què volia dir. (Lc 18,31-34)

El text immediatament posterior a la Paràbola de les mines és ja el dels preparatius de la Pasqua i l'entrada triomfal a Jerusalem. Som, doncs, a les portes que passi tot això que Jesús ha anat anunciant durant la seva pujada a Jerusalem i que els seus deixebles no han entès. Tal vegada aquesta paràbola sigui un últim intent d'explicar-ho, l'últim intent de fer-los veure que el Regne de Déu no és com ells se l'imaginen, sinó ben al revés dels regnes d'aquest món, basats en el poder i l'extorsió.

Jesús comença parlant d'«un home de família noble que se n'havia d'anar a un país llunyà per rebre-hi la dignitat reial i després tornar». Sembla clara la referència a Arquelau, fill del rei Herodes el Gran, que, a la mort d'aquest (any 4 a. C.), havia viatjat a Roma per impugnar el testament del seu pare. L'emperador August va resoldre la successió repartint a la seva manera el govern dels territoris, segons la qual Arquelau governaria a Judea, Samaria i Idumea, mentre que Antipies ho faria a Galilea. És plausible que l'haguessin seguit a Roma alguns jueus per fer fracassar les seves gestions.

El personatge de la paràbola podria ser, per tant, un personatge real i ben real. Els oients de Jesús no podien deixar de pensar en el despòtic Arquelau mentre se-
guien escoltant-lo.

Precisament en aquest context, l'actitud del tercer servent es revesteix d'un sentit atrevit. Heus aquí una persona que ha rebut uns diners per part del poder reial, conscient que aquest l'ha obtingut no precisament amb el seu treball, sinó com a resultat dels impostos que els reis carreguen a les espatlles dels camperols. Sens cap mena de dubte, Jesús i els seus oients coneixien per pròpia experiència com el fruit del seu treball acabava, a través dels recaptadors d'impostos, a mans dels governants del seu temps, aquells de qui el mateix Jesús diria: «Els reis de les nacions les dominen com si en fossin amos, i els qui tenen poder damunt d'elles es fan dir benefactors» (Lc 22,25). Els oients de la paràbola sabien perfectament que sovint els diners que vénen del poder són uns diners bruts, injustament recaptats per governants severos que s'emporten la collita que uns altres han sembrat, i injustament administrats per fer que els rics segueixin sent rics, mentre els pobres s'enfonsen cada vegada més en la precarietat.

La paràbola, per tant, parla de coses ben reals a l'aquí i l'ara de Jesús i dels seus oients: de reis dèspotes i servents còmplices, de persones que s'enriqueixen injustament (recordem que Jesús està parlant a casa de Zaqueu, el recaptador d'impostos penedit) i d'altres que es neguen a entrar en el sistema, de pobres als quals es priva del poc que tenen per donar-ho a rics que d'aquesta manera són cada vegada més escandalosament rics... «Senyor, si ja en té deu vegades més», diuen al rei quan ordena que la mina del servent rebel sigui entregada al primer. Per què no donar-la a aquell qui té cinc mines, o a algun dels altres servents, o fer que torni a les arquies reials? A ningú no li estranya que se li prengui la mina al servent no col·laborador, però donar-la a qui ja en té deu! És una cosa cridanera fins i tot per als més propers al rei.

La Paràbola de les mines, segons l'explica Lluc, ens suggereix, doncs, aquest altre ensenyament: que davant un rei ambiciós, arbitrari, avariciós, sever, dèspota i cruel, que manté un sistema injust que fa que els pobres siguin cada vegada més pobres mentre que els rics són cada cop més rics, hi ha dues maneres de situar-se:

- Uns que col·laboren amb aquest ordre de coses, i reben com a retorn la part de poder corresponent a la seva contribució.
- Una altra que s'oposa a aquest sistema injust, i s'exposa a rebre el càstig per això: «Aquí tens el teu diner; jo en aquest joc no hi vull entrar; encara que em costi la vida».

Aquesta interpretació pot semblar molt atrevida, però tal vegada no és una interpretació coherent amb el missatge i la vida de Jesús?²

Hi ha un parell de detalls suggeridors en el text de Lluc (i no en el de Mateu): el qualificatiu que el rei dona a aquest «criat replicaire» (v. 22) és «servent dolent» o, segons unes altres traduccions, «servent inútil» (en el de Mateu se l'anomena «servent gandul» o «servent mandrós»)³, és a dir, algú que no és útil als propòsits d'aquest rei, que no serveix bé per al que el rei pretén.

A més, la frase (v. 22) «Amb les teves mateixes paraules et condemno» és una expressió que Lluc només utilitza un altre cop en el seu Evangeli, posant-la en lla-
vis dels membres del Sanedrí per a condemnar Jesús (Lc 22,71). «Ells van dir: «Per què necessitem el testimoni d'algú, si nosaltres mateixos acabem de sentir-

2. La primera pista d'aquesta suggerent interpretació la vaig trobar al llibre de Megan McKenna, *Parábolas, las flechas de Dios*. Madrid, PPC, 1990.

3. Tot i que el text grec diu «servent dolent», amb totes les ressonàncies que pugui tenir aquesta paraula, la traducció litúrgica diu «empleat gandul», pensant que per una indeguda influència del sentit de la paràbola de Mateu.

lo dels seus propis llavis?» Segurament, aquest paral·lelisme en l'expressió no deixa de ser una mera coincidència, però inquietant coincidència en qualsevol cas!

No es revolucionària aquesta interpretació? ¿Podríem veure en Jesús aquell «servent dolent i inútil» que no entra en el joc d'un sistema econòmic social (i religiós) injust? De la mateixa manera que el servent de la paràbola, Jesús també va haver de vèncer la por —«esglai i abatiment» a la muntanya de les Oliveres— per a ser conseqüent fins al final. Jesús, que, quan acaba de parlar, convida els seus deixebles a posar-se darrere seu i a seguir-lo en aquesta dinàmica del Regne.

Perquè és precisament així com conclou la paràbola (v. 28): «Un cop Jesús hagué dit tot això, continuà fent camí davant d'ells pujant cap a Jerusalem». Als que pensen que el Regne «es manifestaria immediatament», Jesús els mostra, posant-se a caminar davant d'ells, que el Regne de Déu no és com se l'imaginen, sinó un camí que avança en sentit contrari als regnes d'aquest món.

No sabem si Lluç i els destinataris del seu Evangeli van pensar en aquesta possible lectura de la paràbola. I no ho podem saber. Però més que preguntar-nos pel significat que va tenir el text per a la comunitat de Lluç, el que ens interessa és quin significat pot tenir per a nosaltres avui. Perquè no existeix una interpretació única de cada paràbola de l'Evangeli; cada generació explica novament les paràboles, actualitzant-les i adaptant-les a la seva situació. Cada text és un text obert i cada època hi bolca les seves preocupacions. Nosaltres podem projectar-hi les nostres, sempre disposats a verificar si el text de la paràbola pot estar obert a aquesta interpretació o no. Per descomptat, la primera verificació és si aquesta manera de llegir la paràbola encaixa globalment en el missatge evangèlic.

El que ens interessa ara és si aquesta relectura de la Paràbola de les mines ens diu avui dia alguna cosa a nosaltres, ens ajuda a comprendre millor el Regne que Jesús va anunciar i ens estimula a seguir-lo més de prop. Si és així, aleshores res no ens impedeix llegir la paràbola també en aquesta clau.

2. LA PARÀBOLA DE LES MINES AVUI

«Al qui té, li donaran encara més; però al qui no té, li prendran el que li queda». Sembla que avui se segueix complint aquest principi. No és veritat que està passant alguna cosa d'això al nostre món? «Els rics cada cop més rics, i els pobres cada cop més pobres». I això ho podem referir no solament als béns materials; també als drets socials esforçadament conquerits.

2.1. Una mirada al nostre món a la llum de la paràbola

És difícil descriure breument un panorama de la situació del món avui. Però crec que no és difícil constatar que vivim en un món en el qual el que es descriu a la paràbola de les mines segueix passant:

- La FAO (*Food and Agriculture Organization*) adverteix que el nombre de famolencs al món continua augmentant. Fa pocs anys eren 800 milions; avui són 1.030 milions les persones «severament desnodrides». Cada dia moren de fam 40.000 persones (un terç de les quals són nens), mentre que gairebé un terç dels aliments que es produeixen cada any al món per al consum humà es perden o es desaprofiten.⁴
- Al mateix temps, cada vegada hi ha més «milmilionaris» al món, com testimonia el famós informe anual Forbes, que a cada publicació incorpora nous noms a la llista (1.210 milmilionaris el 2011 enfront dels 1.011 el 2010 i els 793 el 2009; no està gens malament per a un context de crisi econòmica mundial).
- La diferència entre el 20% dels més rics i el 20% dels més pobres, tant en el conjunt del món com a l'interior de cada país, no para d'augmentar any rere any. És sorprenent la capacitat de crear riquesa del sistema econòmic capitalista. Però també és igualment sorprenent la seva capacitat per concentrar aquesta riquesa cada vegada en més poques mans.
- No tan sols augmenta la distància –l'abisme– entre els més rics i els més pobres. Encara que aquests darrers són els que més pateixen la crisi, aquesta ha arribat a les classes mitjanes dels països “desenvolupats”, que es van empobrint. Es desmunta l'Estat del benestar i es retallen drets socials, mentre es demanen sacrificis i retallades a la població.
- La crisi financera, provocada per l'avarícia i la mala gestió de persones i institucions financeres privades, s'està pagant amb els diners dels Estats, és a dir, diners públics aportats per tots. És el principi de «privatitzar beneficis i socialitzar pèrdues». La majoria es va fent una mica més pobre, perquè una minoria es faci més rica.
- Malgrat les bones paraules dels polítics, es constata la seva incapacitat per legislar en contra dels “mercats”, és a dir, d'aquells qui tenen i mouen els diners al món (supressió de paradisos fiscals, taxa Tobbin, fiscalitat dels beneficis financers, aranzels, patents...); al contrari, sembla que les lleis cada vegada els afavoreixin més, mentre que a la resta cada vegada se'ns demana més sacrificis.
- De la mateixa manera, es constata la manca de voluntat política per afavorir els més pobres. Avui sabem com posar fi a la misèria i la fam

4. Segons un informe de la FAO, *Global food losses and food waste*, publicat l'11 de maig de 2011.

al món i fins i tot sabem quants diners ens costa. Però dediquem vint vegades més a armament o a tapar el forat dels bancs....

- A escala internacional som testimonis de l'espoliació que pateixen moltes nacions pobres en les seves primeres matèries i els seus recursos energètics, en benefici d'un sistema de vida consumista que només podem mantenir uns quants.
- Per no parlar de la degradació mediambiental: el nostre planeta cada vegada es va esgotant més, es va empobrint en la seva capacitat biològica, perquè uns pocs segueixin mantenint el seu nivell de consum... (podríem dir que estem empobrint les generacions que vindran perquè aquesta generació pugui seguir malbaratant).

És així; sembla que el que es descriu en la Paràbola de les mines segueixi passant avui dia. A tot aquell qui té, li donaran; i al qui no té, li prendran fins allò que li queda. Els rics cada cop més rics i els pobres cada cop més pobres.⁵

Sí, avui sembla que podem aplicar al sistema en el qual vivim el mateix que la paràbola diu d'aquest rei injust. Quan parlo de "sistema" em refereixo a la manera com s'organitza la societat, que ja és una societat globalitzada. És a dir, a la manera com aquest món està, de fet, organitzat. Podríem dir que avui vivim en un "sistema mundial" basat en l'ambició i l'avarícia; un sistema arrelat en una ideologia materialista i productivista; un sistema, en la pràctica, sever i cruel; un sistema injust que augmenta les desigualtats i genera frustració i indignació.

Ens referim, evidentment, a les "estructures de pecat" que condicionen el funcionament del món. Però no en culpabilitzem només les estructures; les persones també en som responsables. Si el sistema mundial és així, és perquè les persones ens comportem així. No és cert? No ens comportem també de vegades cadascú de nosaltres d'una manera ambiciosa, avariciosa, materialista, severa i injusta?

És evident que el món en el qual vivim no és únicament així. Les persones també som capaces de comportar-nos d'una manera generosa i amorosa. Però insistir deliberadament en aquesta visió del món tan negativa ens pot ajudar a identificar el camí a seguir per transformar-lo... o per reforçar-lo.

Perquè, com en la paràbola, davant d'aquest sistema econòmic pervers tenim dues opcions:

- Integrar-nos en el sistema i rebre la part de recompensa proporcionada a la nostra contribució.
- Denunciar profèticament: «jo en aquest joc no hi entro», i patir-ne les conseqüències.

En honor a la veritat, val a dir que la realitat no és tan bipolar com això, sinó molt més complexa i matisada. El normal és que nosaltres ens situem en una varietat de posicions intermèdies: formem part d'un sistema i, alhora, el volem canviar; som conscients que no tots els diners que fem servir són "diners justos", però no tenim una altra opció; de vegades, tot i que ho voldríem, no sabem a què estem contribuint amb el nostre comportament; i altres vegades ni ens ho plantejem...

El que és normal és viure en una situació ambivalent. Novament, aquesta manera extrema d'interpretar la paràbola ens pot ajudar a ser més conscients que amb la nostra actitud i el nostre comportament podem estar contribuint a enfortir aquest sistema injust o ens hi podem oposar, encara que sigui només com a gest profètic.

L'important és començar per ser conscients. Aquest ja és un pas de gegant! Encara que no puguem canviar la realitat, començar per ser conscients de les repercussions que sobre la realitat tenen els nostres actes ens fa ser més complets, lliures i responsables. I això només pot ser bo per a nosaltres mateixos.

I fins i tot en el cas de no poder canviar la realitat, sempre tindrem el recurs de la paraula i la denúncia, germen de transformació. Però és que, si comencem per ser

5. No pocs economistes es refereixen a aquest fenomen amb l'expressió «efecte Mateu», en al·lusió a la Paràbola dels talents d'aquest Evangelí. Tenint en compte la diferència de matisos explicada entre la Paràbola dels talents en Mateu i la de les mines en Lluç, penssem que l'expressió «efecte Lluç» seria més encertada.

conscients de les repercussions dels nostres hàbits de conducta, el que és normal és que puguem anar fent passos per transformar-los. Hi ha tants àmbits de comportament en què podem incidir!

2.2. Alguns àmbits de comportament

Per no quedar-nos en enunciats teòrics, vegem alguns exemples més concrets que ens ajudin a comprendre el que estem dient. En la nostra vida quotidiana hi ha molts àmbits de comportament en els quals, conscientment o no, podem contribuir a fer que «les coses segueixin com estan», o bé podem contribuir –encara que sigui amb «coses petites», com diu Eduardo Galeano– a fer que les coses canviïn en la direcció d'un altre món millor possible.

Així com la primera part d'aquest escrit pot aportar una visió més nova, aquesta segona part té menys d'original. Gràcies a Déu, cada vegada són més els articles, llibres, vídeos, conferències, cursos i divulgacions de tota mena que ens ajuden a comprendre les repercussions que té el nostre estil de vida.⁶ Però no hi sobra mai recordar-les, encara que sigui breument, sabent que no tots estarem d'acord amb algunes de les afirmacions aquí recollides i que algunes coses caldria matisar-les molt més. Novament, la realitat no sempre és blanc o negre. El que veiem fosc pot tenir raigs de llum i el que sembla blanc acostuma a tenir alguna foscor.

I com que la paràbola parla de diners, bancs i guanys econòmics, comencem parlant dels diners, que des de fa mil·lennis és un poderós mitjà de configuració de la societat. Amb ells podem fer tres coses (una vegada obtinguts): estalviar-los, compartir-los i gastar-los.

6. Entre d'altres, recomano el quadern que està en l'origen de les meves inquietuds sobre aquests temes: Lourdes ZAMBRANA, *Noves militàncies per a temps nous*, Barcelona, Cristianisme i Justícia, Quadern núm. 110.

12

2.2.1. Diners que estalviem: les inversions

Tot i que la crida a la pobresa absoluta està en perfecta consonància amb l'Evangeli, el normal és que les persones (i les institucions) tinguem un cert nivell d'estalvis. Això, en principi, no és gens dolent. Estalviem per assegurar que nosaltres mateixos en el futur no serem costosos a ningú i també per poder ajudar els altres, no solament avui sinó també demà.

Estalviar està bé, sempre que les quantitats estalviades guardin una raonable proporció amb les nostres necessitats presents i futures. Acumular en excés sempre ha estat un pecat personal i institucional, i un factor clar d'injustícies socials:

«Per a les nacions, com per a les persones, l'avarícia és el senyal d'un subdesenvolupament moral.» [*Populorum Progressio*, 19]

Però un cop donat per fet que aquestes reserves econòmiques existeixen, ens plantegem què en podem fer, amb quins criteris invertim els nostres estalvis.

No poso en dubte que invertim els nostres estalvis. Posar els diners en un calaix no sols és una insensatesa, sinó també una falta d'atenció al bé comú. Els estalvis cal posar-los en circulació, no únicament perquè produeixin al seu amo un guany que compensi la inflació, sinó perquè beneficiïn altres persones.

«L'home, usant dels béns esmentats, no solament ha de considerar les coses exteriors que legítimament posseeix com a pròpies, ans encara com a comunes, en el sentit que no sols li puguin fer profit a ell, sinó també als altres.» [*Gaudium et Spes*, 69]

La pregunta clau és *a qui estan beneficiant els nostres estalvis* (a part dels seus propietaris). Qui volem que se'n beneficiï i qui no volem que se'n beneficiï.

És possible que el nostre nivell d'estalvi no ens arribi per a tenir inversions financeres, però és normal disposar d'un compte corrent en una o més entitats bancàries. En qualsevol cas, sabem què està fent el nostre banc amb els nostres

diners? Perquè el cas és que, sense ser-ne conscients, podem estar contribuint a mantenir un sistema que no ens agrada. Bona part de la crisi econòmica que estem vivint es deu al fet que hi ha hagut entitats bancàries que han invertit els diners dels seus estalviadors en instruments especulatius d'alt risc. I això sense coneixement conscient dels propietaris d'aquests diners. Evidentment que hi ha hagut culpa dels bancs desitjosos de guanys, així com dels legisladors que ho han permès i dels governants que ho han consentit. Però, no hauríem de mencionar també una part de culpa dels clients despreocupats, encantats que els seus estalvis els rendissin tals interessos?

D'altra banda, hi ha bancs amb provades connexions amb la indústria de l'armament, amb activitats danyoses per al medi ambient i per a poblacions indígenes, o amb altres "negocis" reprovables. Si els nostres diners estan dipositats en entitats com aquestes, estan contribuint, almenys indirectament, a mantenir aquest ordre de coses.

I hi ha també altres entitats bancàries i financeres que inverteixen els diners dels seus estalviadors únicament en projectes útils al bé comú de la societat, amb instruments de transparència i participació, intentant posar en pràctica que «una altra manera d'organitzar l'economia és possible». És esperançador constatar com l'anomenada «banca ètica» s'està fent cada vegada més present en la societat. Tal vegada no hi podrem tenir tots els nostres diners, però és probable que sí que n'hi puguem dipositar una part. Així contribuirem a organitzar l'economia d'una altra manera.

2.2.2. *Diners que compartim: la solidaritat*

«Que la teva almoina suï a la teva mà abans de donar-la», diu la Didakhé, aquest preciós text dels primers temps del cristianisme. També en aquest punt cal fer-se la pregunta següent: a què i amb qui estem col·laborant amb els nostres donatius. Compartir béns amb els empobrits és un deure moral que no es posa en qüestió. Però molt sovint un té la impressió que hi ha diners destinats a solidaritat que no solament no serveixen per a acabar la pobresa, sinó que contribueixen a perpetuar-la.

Hi ha donatius que es fan per impuls, davant la desgràcia de desastres naturals o humanitaris, o davant l'emotivitat de qui ens aborda al carrer demanant almoina. I una solidaritat merament impulsiva serveix de ben poc. Fins i tot pot servir per a tranquil·litzar la consciència de qui dona i per a humiliar o fer dependent el qui rep. Per altra banda, una solidaritat mal gestionada pot fer que bona part dels diners aportats es quedin en els amagatalls organitzatius de l'entitat que els administra (i això sense pensar en desfalcs, dels quals tristament també de tant en tant ens assabentem).

Malauradament, també en la solidaritat hi ha "regals enverinats" (com la llet en pols que una coneguda marca d'alimentació regalava a les joves mares de països en vies de desenvolupament, fent que els bebès es fessin dependents d'aquella llet, que venien a continuació), donacions que creen dependència, o que, pel fet de ser inconstants en el temps, no serveixen per a resoldre problemes a mitjà i a llarg termini i molt sovint són contraproduents.

I, els nostres donatius, no són molt sovint incoherents? En els països desenvolupats, amb una mà donem diners als pobres i amb l'altra els els prenem. El món està molestament afectat amb la fam que pateix Somàlia i els donatius flueixen en generós corrent de solidaritat. Però no sempre ens preguntem per les causes de la pobresa en aquest país. Si ho féssim, potser descobriríem quant gra exporta Somàlia als mercats internacionals. Per no parlar del deute extern. Fa anys que sabem que l'import d'Ajuda Oficial al Desenvolupament als països pobres és sensiblement inferior al que aquests països estan pagant en concepte d'interessos del deute.⁷

Aquest panorama pot semblar molt pessimista. Més que criticar la intenció i el fet dels diners que compartim, es tracta d'ajudar-nos a ser conscients de la gran pregunta que no hem de deixar de fer-nos: amb què i amb qui està col·laborant el

7. Vegem de nou l'exemple de Somàlia. L'Estat espanyol ha promès una ajuda de 25 milions d'euros, una mica menys que el Deute Extern que aquest país manté amb Espanya (26,7 milions). Un deute que procedeix de la venda de material bèl·lic espanyol (els anys 1987 i 1989) al règim dictatorial de Mohamed Siad Barre. És legítim aquest deute? (www.nuevatribuna.es, 21 de agosto de 2011).

nostre donatiu? ¿Contribueix a fer que la situació segueixi com està o aporta alguna cosa que pot fer canviar les coses en la línia d'un altre món millor possible?

Novament, és esperançador veure com moltes organitzacions de solidaritat i assistencials ja fa temps que inclouen en les seves estratègies anàlisis de la realitat respecte a les causes de la pobresa i acompanyaments de processos d'ajuda i capacitació, perquè siguin les mateixes víctimes de la pobresa les que surtin de la seva situació.

Per això, el donatiu dirigit a guarir les ferides ha d'anar acompanyat d'un altre de semblant dirigit a evitar les causes d'aquestes ferides. Els diners que donem a organitzacions de denúncia i acció social i política és un donatiu tan necessari com el primer. Si a més de donar pa als pobres ens preguntem per què els pobres no tenen pa, la conseqüència serà donar suport també a aquells que es fan aquesta mateixa pregunta i treballen per arrencar les causes de la injustícia.

2.2.3. Diners que gastem: el consum

És possible que no tinguem gaires diners per a estalviar o per a compartir. Tal vegada la major part dels nostres diners se'ns va per a fer front a les despeses ordinàries de la vida. En això no hi ha cap dubte: tots som consumidors. Del que no sempre som conscients és de la tremenda capacitat d'incidència que tenim com a consumidors:

«La interrelació mundial ha fet sorgir un nou poder polític, el dels *consumidors i les seves associacions*. És un fenomen en el qual cal aprofundir, ja que conté elements positius que cal fomentar, com també excessos que s'han d'evitar. És bo que les persones s'adonin que comprar és sempre un acte moral, i no solament econòmic. *El consumidor té una responsabilitat social* específica, que s'afegeix a la responsabilitat social de l'empresa. Els consumidors han de ser constantment educats per al paper que exerceixen diàriament i que poden dur a terme respectant els principis morals, sense que disminueixi la racionalitat econòmica intrínseca en l'acte de comprar.» [*Caritas in Veritate*, 66]

Segurament el consum és un dels àmbits de comportament en el qual d'una manera més clara podem contribuir a mantenir el sistema econòmic en què vivim o a transformar-lo. Valguin alguns exemples ràpids:

- Podem comprar cafè en grans superfícies, comercialitzat per grans empreses multinacionals d'alimentació. Un cafè relativament barat. I en fer-ho, estem afavorint que aquesta cadena de distribució i aquesta marca d'alimentació continuïn amb la seva activitat i amb la manera d'exercir-la. I podem comprar cafè de Comerç Just, segurament no tan barat, i en fer-ho, estem afavorint una altra manera de produir i comercialitzar el cafè, amb altres criteris i valors.
- Podem comprar utensilis barats i de mala qualitat. Per exemple, un paraigua per tres euros a les botigues dels xinesos. Certament que és un preu molt baix, però la qualitat també ho és. Segurament el nostre paraigua no durarà gaire; tot i que per aquest preu ens podem permetre comprar-ne un altre... I en fer-ho estem contribuint a la producció d'objectes de mala qualitat en pèssimes condicions de fabricació a milers de quilòmetres de distància, que han recorregut mig món abans d'arribar a nosaltres i que van a parar a les escombraries poc després de comprar-los. I també podem decidir comprar menys i de més qualitat. I evitar comprar productes les condicions laborals de fabricació dels quals no ens donin garantia. I reciclar i reutilitzar per evitar que les coses acabin a les escombraries.
- Podem comprar un moble que necessitem, buscant-ne un de nou que sigui «bo, bonic i barat». I en fer-ho estem contribuint al fet que se segueixin fabricant mobles. I el podem comprar de segona mà, amb la qual

cosa, independentment del que ens costi, evitem que s'introdueixi en el circuit de consum un objecte més i que s'incorpori un objecte més al circuit de les deixalles del consum.

- Podem comprar en uns grans magatzems, una gran superfície o una important cadena de distribució. I també ho podem fer al petit comerç del nostre barri, en el qual potser aprofitem per a parlar una estona amb el botiguer. En un cas o en un altre, estem contribuint a models diferents d'organització econòmica.
- Podem canviar cada any de telèfon mòbil o de qualsevol altre estri informàtic, acollint-nos a les irresistibles ofertes de les companyies proveïdores, apuntant-nos a la moda imperant i gaudint de l'última novetat tecnològica. I en fer-ho estem contribuint a mantenir un sistema esgarrifosament pervers d'obtenció de minerals i de producció industrial. I podem rebutjar aquestes ofertes i temptacions, i seguir amb els nostres aparells que encara són útils i ens segueixen prestant prou servei per a les nostres necessitats reals. I de pas ser més conscients de la importància que donem a aquestes suposades necessitats.
- Podem viatjar en avió en trajectes intracontinentals, fins i tot amb tarifes molt econòmiques (ens hem preguntat com és possible que resulti tan barat?), contribuint a una lògica empresarial rabiosament economicista, que ignora les repercussions mediambientals. I tal vegada podríem viatjar en tren, un transport menys contaminant, tot i que suposi més desembors per a la nostra cartera. I de pas viatjar amb menys pressa, adonant-nos més dels quilòmetres recorreguts.
- Podem comprar pel nostre compte, buscant satisfer les nostres pròpies necessitats. I també posar-nos d'acord amb altres consumidors per comprar en comú, compartir béns i serveis (té sentit, per exemple, que en un bloc de veïns cada un tingui la seva connexió *wifi* amb la seva contrasenya d'accés?), tractar directament amb els productors, associar-nos com a consumidors per fer front als abusos de les grans empreses... I, de pas, conèixer altres persones inquietes i dialogar entre nosaltres sobre les millors opcions de consum. Així contribuïrem a «una altra forma de consum possible» i, d'aquesta manera, a una altra forma més participativa d'organitzar-nos com a societat.

15

A risc de ser repetitiu, insisteixo a recalcar que la realitat no és mai tan bipolar. Però sí que és cert que hi ha opcions que contribueixen més a enfortir el sistema i altres que contribueixen més a posar en pràctica alternatives positives a aquest sistema. L'important és saber a què volem i a què no volem contribuir, ser conscients de les repercussions dels nostres actes de consum i intentar ser conseqüents amb el que volem.

Hi haurà qui dirà que si consumim menys l'economia entrarà en recessió i les conseqüències encara seran pitjors. És un debat que està sobre la taula d'ençà que es va fer evident la crisi econòmica. Cal dir que no deixarem mai de consumir, ja que és necessari per a la vida. Però cal tenir en compte un parell de criteris.

Per una part, en això, com en tot, hem de discernir entre la finalitat i els mitjans: per què consumim? Per a satisfer moderadament les nostres necessitats humanes o per crear llocs de treball? Fins i tot si volem que el nostre consum contribueixi a crear i a mantenir llocs de treball decents, hauríem de comprar deliberadament aquells productes i serveis en l'elaboració dels quals hagin participat més persones de forma digna (per exemple, la producció ecològica d'aliments suposa més treball humà per unitat obtinguda que la producció industrial). Però aquest és un altre debat que no podem tractar en aquestes pàgines.

Per l'altra, parlem de dir *sí al consum* (conscient i moderat) i *no al consumisme*. Es tracta de deixar de consumir de la manera inconscient i desenfrenada com fins ara hem fet. Es tracta que «les aigües tornin al seu curs», la metàfora preferida del moviment del «decreixement». Una de les causes d'aquesta crisi econòmica i mediambiental que vivim és l'excés d'un consum egoista i depredador (que, entre

altres coses, impedeix que molts altres tinguin accés a un consum suficient). Per això, no sortirem de la crisi consumint més, sinó consumint menys i amb més cap.

Comptant que en aquesta etapa de “transició” hi hagi, sense cap mena de dubte, desajustos que caldrà anar abordant. És fàcil estar d'acord a afirmar que determinats negocis (com ara la fabricació i la comercialització de substàncies perjudicials per a la salut, el tràfic d'armes, la pornografia i l'explotació sexual, la teleescombraria...) són nocius per al conjunt de la societat i que, per tant, en nom del bé comú, han de ser tancats. Però si així ho fem molta gent es quedarà sense feina... Què fem, els tanquem o no (suposant que tinguéssim capacitat per a decidir-ho)? La resposta podria ser doble: cal tancar-los, sens dubte, i també ocupar-se dels “desajustos” en termes laborals que aquests tancaments comportaran.

No en tinguem cap mena de dubte: amb el nostre consum podem contribuir eficaçment a canviar la forma com està organitzada la societat i l'economia. «La interrelació mundial ha fet sorgir un nou poder polític, el dels *consumidors i les seves associacions*». Fem un bon ús d'aquest poder!

2.2.4. L'alimentació

Tot i que aquest punt es podria incloure en l'anterior, mereix una consideració pròpia. En les nostres societats desenvolupades amb prou feines dediquem una part dels nostres ingressos a alimentar-nos, però això no priva que sigui l'àmbit més bàsic de necessitat humana. Tal vegada no viatgem en avió o no tenim accés a Internet, però tots tenim necessitat d'alimentar-nos. I no sempre som conscients de les repercussions que té la nostra forma d'alimentació. En primer lloc, repercussions sobre la nostra pròpia salut, però també sobre altres poblacions i sobre el medi ambient.⁸

Vegem ràpidament un parell d'aquestes repercussions:

- Probablement, l'escàndol més sagnant en la manera com ens alimentem és el consum creixent de carn –sobretot la de vedella– en les societats desenvolupades, a les quals es van sumant ràpidament els països anomenats «emergents». Per aquest motiu, cada vegada es dedica més superfície de terra a cultivar la soia i els cereals amb els quals s'elabora el pinso que menja una cabanya ramadera cada vegada més gran. Terrenys en països llunyans, a vegades a costa de boscos tropicals i de poblacions indígenes. I convé saber que per a obtenir un gram de proteïna de vedella es necessiten entre nou i deu grams de proteïnes vegetals. Per això, en un món en el qual, segons la FAO, hi ha més de mil milions d'éssers humans «severament desnodrits» i en el qual cada dia moren de fam 40.000 persones, és senzillament immoral que dediquem superfície agrària a cultivar aliments aptes per al consum humà i els donem als animals, amb la pèrdua proteínica que això suposa.⁹ A més, és sabut que els excrements i les ventositats de les vaques emeten metà, un gas molt més destructor de la capa d'ozó que el CO₂. Algunes persones també són raonadament sensibles a la manera com acostumen a ser tractats els animals estabulats, amuntegats en un espai mínim, sense més possibilitats vitals que menjar i defecar des del naixement fins al moment de ser sacrificats i amb un alt consum d'antibiòtics per a resistir tals condicions. Què fer davant d'aquesta situació? D'entrada, actuar com el “servent dolent” de la paràbola: no col·laborar amb aquest sistema, fer públicament objecció de consciència i evitar menjar una carn produïda així. I de pas adonar-nos que és més sa menjar menys carn (i menjar-la de producció ecològica). I explicar a qui ens vulgui escoltar per què actuem així.
- Així com la carn que consumim a Espanya procedeix d'animals alimentats amb soia i cereals portats de molt lluny, molts altres productes que consumim també compten amb una considerable empremta de carboni, i no solament pel transport. Hi ha estudis que manifesten

8. Aquest tema està molt ben desenvolupat a: G. DUCH GUILLOT i F. FERNÁNDEZ SUCH, *L'agroindústria sota sospita*, Barcelona, Cristianisme i Justícia, Quadern n. 171.

9. Igualment immoral és, havent tants famolencs al món, dedicar sòl fèrtil a conrear productes per a l'elaboració de gasolina.

que per cada caloria dels aliments que mengem han calgut —en la seva obtenció, elaboració, transport i envasat— fins a deu calories procedents del petroli. Aquesta excessiva dependència del petroli en la nostra alimentació és un dels riscos més greus als quals ens enfrontem com a humanitat, en un moment històric en el qual estem a prop d'assolir el "pic del petroli" (l'any en el qual deixem d'extreure més petroli que l'any anterior, per extreure'n la mateixa quantitat i, a partir d'aquí, cada any menys que l'anterior). Realment mengem aliments impregnats de petroli. I ja sabem que aquest recurs natural, a part de ser limitat i contaminant, sovint comporta violència, injustícia i atemptats als drets humans.

Al consum de petroli cal afegir-hi el de la resta de productes químics presents en els nostres aliments. Hem arribat a un punt en què, per primer cop en la història de la humanitat, aquesta generació de nens té la salut pitjor que els seus pares (parlem dels països desenvolupats)¹⁰. I això es deu en bona part a la forma de produir els aliments que consumim. Novament, si sabem aquestes coses i volem contribuir a un món més solidari, sostenible i saludable, què podem fer? Fixar-nos i imitar els capdavanters en això, aquells que opten per una alimentació sana, solidària i respectuosa amb el medi ambient; per consumir productes locals i en la mesura que sigui possible en contacte amb els productors. Optar per altres formes d'alimentació suposa denunciar les conseqüències negatives d'aquest sistema contraproduent i contribuir a transformar-lo. Sens dubte, *una altra alimentació és possible!*¹¹

Es podrien posar molts altres exemples sobre les repercussions de la nostra forma d'alimentar-nos. Permeteu-me afegir-ne una dimensió més, en la meua opinió, no menys important: la dimensió espiritual. Som éssers vius, que necessitem alimentar-nos per a seguir vius i créixer com a persones. I ho fem menjant altres éssers vius. Formem part de la naturalesa i l'aliment quotidià ens ho recorda innegablement, sempre que siguem capaços de reconèixer-ho. Cada dia beneïm la taula i donem gràcies a Déu pels dons rebuts. Juntament amb el nostre agraïment, incloguem una actitud conseqüent en el tracte que donem als altres éssers vius i a la natura en el seu conjunt.

17

Altres àmbits de comportament

Ens podríem estendre més, però el propòsit d'aquest escrit només és presentar alguns exemples. Vegem-ne uns quants més a tall de conclusió d'aquest apartat:

- *La informació.* Sabem que la majoria de mitjans de comunicació estan controlats per grans empreses amb grans interessos econòmics i de poder. Quan comprem un diari o una revista, estem donant suport a l'empresa que hi ha rere aquest mitjà de comunicació, a la difusió de la seva ideologia i al seu sosteniment econòmic. I estem, també, formant la nostra opinió segons aquesta ideologia i aquests interessos. I podem, també, escollir els mitjans d'informació i de formació segons els nostres propis criteris.
- *La participació electoral.* Quan votem en les eleccions, ho podem fer a aquells partits que mantindran el sistema polític i la manera de fer política que ja coneixem. I podem votar altres partits que tenen unes propostes alternatives de fer política, tot i que, de moment, siguin minoritaris (fa trenta anys ningú no donava res pels «Verds» a Alemanya; avui formen part de la majoria dels governs locals, regionals i estatal, i, en alguns d'ells, governen).
- *La participació social i política.* Podem restar passius davant la corrupció i els abusos de poder, pensant que es inútil fer res i criticant amargament aquells que des de les administracions públiques es pre-ocupen més del seu benefici propi que del bé comú. I podem creure

10. Aquest és el fil argumental del documental *Nos enfants nous accuseront*, de Jean-Paul Jaud (2008).

11. Precisament aquest és el títol d'un recomanable llibre de Claude AUBERT, *Una altra alimentació és possible*, Navarra, La Fertilidad de la Tierra, Ediciones, 2011.

en la nostra pròpia capacitat d'intervenir: militant honradament en associacions, organitzacions no governamentals, partits polítics, sindicats i institucions, participant en campanyes i manifestacions que reclamen que «un altre món és possible» i donant suport amb la nostra firma i els nostres diners a aquells que arriben allà on un no pot arribar. I fent pública la nostra presa de posició, en diàleg i col·laboració amb altres persones que, amb la mateixa bona voluntat, opten per altres posicions.

- *L'ús del temps i l'oci.* Podem fer un ús “utilitarista” del temps, caient fins i tot en un activisme poc humanitzant, o en un ús consumista del temps i de l'oci, devorador d'experiències i de recursos. I podem prendre'ns la vida i el temps lliure d'una manera menys agressiva i consumista, més creativa i més rica en relacions humanes, sense que per això disminueixi la nostra qualitat de vida (més aviat al contrari).

El ventall d'àmbits de comportament és immens. Si he volgut desenvolupar més els referits als diners, al consum i a l'alimentació és perquè, probablement, són els àmbits més bàsics en els quals tots tenim capacitat d'intervenir.

El més bonic és adonar-se que tots aquests àmbits estan relacionats. Per això no importa per quin d'ells hàgim començat, perquè cada pas que fem ens porta al següent. I és que quan un comença per fer-se una pregunta, acaba fent-se-les totes.

2.3. Conclusió

18

Després d'aquest recorregut estem en disposició de reconèixer millor el que sabem de sobres: amb el nostre comportament i les nostres decisions podem contribuir a fer que les coses segueixin com estan o bé a fer que les coses siguin d'una altra manera. I no val a dir que cada un de nosaltres som poca cosa, que no podem fer res... De cap manera! Quan votem en unes eleccions generals, ja sabem que el nostre vot és un entre trenta milions i que compta molt poc. I, amb tot, anem a votar responsablement i fins i tot comentem el nostre vot amb les persones properes, perquè sabem que, encara que compti poc, el nostre vot compta. I, en qualsevol cas, perquè volem participar en la vida comuna i aportar el nostre aparentment minúscul granet de sorra en la construcció de la societat en què vivim.

Com tampoc no val l'argument que la realitat no sempre permet una «absoluta puresa» de les coses (ni de nosaltres mateixos; qui pot dir que és immaculat?) i que, de vegades, calgui ser conscient d'una certa connivència amb el que no és del tot just. Això, tot i ser cert, no impedeix que calgui seguir entestats a fer que el nostre món sigui més conforme al que Déu vol. Això sí: sense atabalaments, sense perdre la felicitat, sense aspirar a fer-ho tot bé... Fent ni més ni menys el que està a les nostres mans, sabent que al final la victòria és del nostre Déu.

Una penúltima idea, que ja ha estat apuntada: de ben poc serveix que individualment adoptem posicions profètiques en el nostre comportament respecte als diners, al consum, a la participació social i política... si això es queda en la intimitat del nostre pati. Certament l'Evangeli ens suggereix «mira que la mà esquerra no sàpiga què fa la dreta», la qual cosa és un principi valuós. Però aquesta relectura de la paràbola de les mines ens mou precisament al contrari: a fer pública valentament la nostra actitud contracultural i alternativa. Sí, que es vegi i que se sàpiga! Que se sàpiga per què fem el que fem i vivim com vivim. Per descomptat, amb humilitat i modèstia, sense considerar-nos millors que ningú i en diàleg i col·laboració amb tots els que estan, d'una manera o d'una altra, anunciant el Regne (tot i que l'anomenin «un altre món millor possible»). Imaginem que el servent rebel de la paràbola, en comptes de comparèixer davant el rei, hagués desaparegut entre bambolines i hagués retornat per una altra via la mina rebuda. En aquest cas, potser hauria estat fidel a la seva consciència, no contribuint a créixer unes riques-

ses injustes. Però ens hauríem quedat sense l'exemple d'un home valent, capaç d'explicar públicament les seves opcions i afrontar-ne les conseqüències.

És veritat que hi ha situacions extremes en les quals no es pot fer front a un sistema injust sense posar en risc la pròpia vida (cas de règims dictatorials) i que, sospesant pros i contres, de vegades sigui preferible la prudència a la valentia. Però no sembla pas que sigui aquesta la nostra situació avui al nostre país. No sembla que en aquest moment la nostra vida corri perill per canviar els nostres estalvis de banc, transformar els nostres hàbits de consum i alimentació, o donar suport a moviments altermundistes. Fins i tot si expliquem per què ho fem i ens exposem a la incomprensió del nostre entorn. ¿Tindrem por de ser conseqüents, de ser diferents?

No oblidem de qui som deixebles. Si a Jesús, el mestre i el Senyor, que puja davant nostre cap a Jerusalem, l'han ultratjat i torturat, nosaltres, els seus seguidors, no el seguirem fins al final?

I un últim apunt: en aquesta tasca no pensem que sols arribarem gaire lluny. Aquest és un camí per a recórrer junts, amb els avantatges que aporten els suports mutus de tota mena.

Hi ha un detall significatiu en la Paràbola de les mines que he volgut reservar per al final. El verset 13 ens diu: «Llavors va cridar deu dels seus servents, confià a cada un una quantitat igual de diners i els va dir: "Negocieu-hi mentre sóc fora"».

Quan llegim això, pensem que cadascú va rebre una mina (i és veritat que més endavant el text dóna a entendre-ho així), però no és pas això el que diu. Deu servents són convocats per rebre deu mines, amb un mandat en plural: «negocieu-hi». Com és que van interpretar que havien de repartir-se les mines i cadascú negociar pel seu compte? I encara que fos així, què els hauria impedit posar els diners en comú i treballar junts?

19

Deu persones fent produir juntes el que tenen entre tots no és el mateix que esforçar-se cadascú pel seu compte, fins i tot competint entre ells, sabent que cadascú rebrà la seva recompensa en funció del seu esforç individual.

Aquesta és la trampa de l'individualisme que impregna la nostra societat. El nostre Creador ens ha confiat la seva hisenda i nosaltres ens l'hem repartida... Però l'experiència ens diu que en compartir, tots hi sortim guanyant. Compartir diners i béns, per descomptat, però compartir també el coneixement, l'esforç, l'esperit, la mística, la fraternitat...

En les últimes pàgines ens hem preguntat diverses vegades, què podem fer? La resposta –o, millor, les respostes, ja que no hi ha una resposta única– no és remota ni inaccessible: moltes altres persones fa molt de temps que avancen! Aquest és un dels signes dels temps als quals faria bé l'Església de parar atenció: quanta bona gent fent realitat estils de vida alternatius per a un altre món millor possible!

Per això és tan important i beneficiós el suport mutu de tot tipus: moviments, organitzacions, associacions... i comunitats. Em refereixo ara a les comunitats cristianes, seglars i consagrades, que són un àmbit privilegiat de fe compartida, fraternitat i missió compartida.

Acabo amb un somni que alhora és una proposta: el d'una comunitat de persones consagrades a explorar, posar en pràctica i divulgar tant com puguin hàbits de comportament que contribueixin a una altra manera millor possible d'organitzar la societat i que denunciïn les deficiències del sistema actual. Amb tots els avantatges que suposa la posada en comú de fe, vida, béns i missió. Una comunitat que posi insistència en la manera com viu i l'activitat de la qual sigui precisament estendre aquests nous paràmetres de vida i contribuir a aquesta «educació constant dels consumidors» a la qual ens convida el Papa [*Caritas in Veritate*, 66]. Una comunitat cristiana que comparteixi la passió, la visió i la disposició a viure el seguiment de Jesús des d'aquesta clau i centrats en aquesta missió.¹² Com sona tot això? Qui s'hi apunta?

12. He desenvolupat aquest somni-proposta en el llibre *Una vida sobria, honrada y religiosa. Propuesta para vivir en comunidad*, Narcea, 2010.

QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ

Ha arribat el moment en què resulta indispensable un canvi de mentalitat efectiu, que ens porti tots a adoptar nous estils de vida, «segons els quals, la recerca de la veritat, de la bellesa i del bé, així com la comunió amb els altres homes per a un desenvolupament comú, siguin els elements que determinin les opcions del consum, dels estalvis i de les inversions » [CA 36] (Missatge de Benet XVI amb motiu de la Jornada Mundial de la Pau, 1 de gener del 2010).

1. «El que ens interessa ara és si aquesta relectura de la Paràbola de les mines ens diu alguna cosa avui a nosaltres, ens ajuda a comprendre millor el Regne que Jesús va anunciar i ens estimula a seguir-lo més de prop» (pàg. 9). És així en el nostre cas?
2. A la llum d'aquesta lectura de la Paràbola de les mines, el fil argumental d'aquest quadern es podria resumir així:
 - a) Saber a què volem i a què no volem contribuir.
 - b) Ser conscients de les repercussions dels nostres actes.
 - c) Intentar ser conseqüents amb això, sense atabalaments ni fanatismes. Assumint amb valentia les conseqüències d'anar contra corrent. I donant-nos suport mútuament amb aquells que comparteixen aquesta passió i aquesta visió.
 - d) Ser transparents en la nostra conducta i divulgar-la intencionadament, en diàleg amb els que també pretenen un altre món millor possible.

Estàs d'acord amb aquest esquema de comportament? Què hi afegiries o matisaries?

3. A la segona part es mencionen alguns avantatges "col·laterals" a un consum conscient:

«I de pas ser més conscients de la importància que donem a aquestes suposades necessitats. I de pas viatjar amb menys pressa, adonant-nos més dels quilòmetres recorreguts. I de pas conèixer altres persones inquietes i dialogar entre nosaltres sobre les millors opcions de consum. I de pas adonar-nos que és més sa menjar menys carn...»

Identifica altres avantatges que, segons la teva experiència personal, implica comportar-se com el «servent dolent» de la paràbola.

4. Fes una taula en la qual, per files, agrupes objectes de consum (per exemple: carn i peix, verdures i fruites, cafè, petits electrodomèstics, roba...). I, per columnes, quatre grups de criteris de consum:
 - El *preu*. El més barat.
 - Les *característiques* i la *qualitat* del producte o servei. El que millor satisfaci la meva/nostra necessitat.
 - Atributs de *marca* i *imatge*. L'ajust a la moda o al corrent social, la contribució a la imatge i l'estatus.
 - La *forma de comprar*. El que suposi menys temps i esforç en la compra o la forma de compra que tingui altres avantatges.
 - El que més contribueix a la *Justícia*, la *Pau* i la *Integritat de la Creació*.

Vés omplint la taula, adonant-te de quins són els teus criteris preferents a l'hora d'adquirir cadascun d'aquests productes o serveis.

the 'information' and 'communication' fields. The 'information' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'communication' field is defined as:

...the study of the processes of communication production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information science' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information studies' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information technology' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information systems' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information management' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information policy' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information law' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information ethics' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

The 'information education' field is defined as:

...the study of the processes of information production, distribution, access, use and evaluation, and the study of the social, cultural, economic and political contexts in which these processes take place. (p. 10)

col·lecció virtual

1. **Mons. Romero, un defensor profètic dels Drets Humans.** Xavier Alegre sj.
2. **Treinta años de reformas laborales en España.*** Joan Coscubiela y Eduardo Rojo
3. **Al qui té, li donaran encara més; al qui no té, li prendran tot.** José Eizaguirre

* Títols editats només en castellà

La col·lecció virtual és el recull de materials publicats exclusivament al web. Aquí hi trobaràs quaderns que per la seva extensió o pel seu format i estil diferents no hem editat en paper, però que tenen el mateix rigor, sentit i missió que els nostres Quaderns CJ. Desitgem que circulin per la xarxa, i per això comptem amb tu.

Trobareu tots els quaderns d'aquesta col·lecció a: www.cristianismeijusticia.net/virtual